

Ökumenikai Tanszék

GAÁL SÁNDOR

Békefi Benő

(1909–1964)

Életútja

1909. május 5-én született Budapesten Békefi Benő hídvámszedő, tisztviselő és Rozmarics Mária harmadik gyermekeként. Édesanyja korai halála után testvéreivel nagynénjénél, Mohácson nevelkedik. 1928-ban Budapesten a Werbőczy István Gimnáziumban érettségizett. Teológiai tanulmányait 1928–30 között Budapesten, majd pedig 1932–35 között Debrecenben végezte. Első lelkészképesítő vizsgáját 1935-ben, a másodikat 1937-ben tette le Debrecenben.

Felszentelésére 1947-ben került sor Debrecenben. Felesége dr. Vajda Margit orvosnő, akivel 1938-ban kötött házasságot. Gyermekeik: Margit 1939, Dezső 1941, Zsuzsanna 1943, Mária Klára 1947. 1935–41 között Dévaványán, majd 1941–43 között Nyíregyházán segédlelkész. Ezt követően 1943–45 között intézeti lelkész Nyíregyházán. 1945-ben a Nyíregyházi Egyházközség lelképásztorává választja.¹ Időközben a Református Gyülekezeti Evangélizáció Baráti Szövetség egyik létrehozója, valamint a Magyar Ébredés Református Diakonissza Testvérház megalakulásában is közreműködött (Sződliget, Dévaványa, Tata), ennek 1936-tól kezdve 1951-ben történő megszűnéséig igazgató lelkésze.

1940-ben közreműködésével alakul meg a Református Gyülekezeti Evangélizáció Baráti Társaság, amely a Betánia CE Egyesülettel való kapcsolatát megszaktította. Ebben a szervezetben 1936–46 között ügyvezető alelnök, 1943–45 között lelkész, 1946–48 között elnök. 1944–47 között Nyíregyháza város szociális előadója és tanácsnoka. Jelentős szerepe volt az 1946–48 közötti időszakban az Országos Református Szabad Tanács megalakulásában, annak szervezője és főtákarja volt. 1950-től az Országos Református Szeretetszolgálat felügyelője és a Berekfür-

¹ Békefi Benő református lelképásztor törzskönyve, TtREL I.1.i.14.

dőn megalakult Lelkésztovábbképző Tanfolyam ügyvezető alelnöke. 1951–56 között a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtitkára. 1952–59 között a Közép-szabolcsi, illetve a Nyírségi Egyházmegye esperese. Erre az időszakra esik 1953–58 között a Debreceni Református Teológiai Akadémia Ökumenikai Tanszékén való tanársága. 1954-ben a Református Egyetemes Konvent Missziói Felügyelő Bizottság ügyvezető alelnökévé választják. 1956-ban súlyos betegsége miatt kórházi ápolásra szorult, tisztségeiről lemondva Nyíregyházára vonult vissza. 1958–62 között viszont a Budapesti Református Teológiai Akadémia Rendszeres Teológiai Tanszékének rendes, 1959–62 között ugyanitt a társadalomtudományi tanszék helyettes tanára. 1960–62 között ugyanitt dékán, emellett a Dunamelléki Református Egyházkerület főjegyzője, 1961–62-ben dunaalmási lelkipásztor. 1962-től az 1964. március 25-én Budapesten bekövetkezett haláláig a Dunántúli Református Egyházkerület püspöke. Ez idő alatt 1963–64-ben Veszprémben lelkipásztor.

A Debreceni Teológiai Akadémiára kerüléséről így szólt: „Életem egyik legnagyobb meglepetése – úgy mond –, hogy ebbe a munkakörbe kellett beállnom. Kötelezve érzem magamat arra, hogy új feladatomat Istentől kapott hűséggel, az egyház iránti szeretettel és a Kollégium iránti hálával végezzem.”² Kinevezésének körülményeiről tudható a tanári kar jegyzőkönyvei alapján, hogy a diákok kezdeményezésére maga ajánlja diakóniai előadások tartását,³ s mint a Magyarországi Ökumenikus Bizottság Újjáépítési Osztályának főtitkára, előadás tartását kínálja az Egyházak Világtanácsa működéséről is. A Teológiai Akadémián ekkor kerül elő a Magyarországi Református Egyház mai élete tárgy bevezetése mellett az ökumenika tantárgy tanításának kérdése is. A tanári kar kimondja, hogy erre nézve tanszék szervezése szükséges, ekkor ugyanis „A Magyar Népköztársaság Kormánya által a teológiai Egyezményben is elfogadott tanszék dr. Makkai Sándor halála óta betöltetlen.” Felvetődik annak gondolata, hogy ezt a tanszékét minősítsék ökumenikus tanszékké. Ezt követően az a javaslat is megfogalmazásra kerül, hogy pályázat mellőzésével meghívás útján Békefi Benő esperes, az EVT magyarországi főtitkára kapjon meghívást a tanszékre. Így korábbi evangélikai szolgálataira, a *Magyar Református Ébredés* című folyóirat szerkesztésére, a Heidelbergi Káté *Mi hasznod belőle?* című magyarázatára, a Nyíregyházán általa szervezett diakonissza intézet létrehozására, az Országos Református Szabad Tanácsban betöltött szerepére, valamint a lelkésztovábbképző tanfolyamokon való folyamatos előadói tevékenységére, a *Református Egyház* és az *Út* című folyóiratban megjelent írásaira, valamint az ökumenikus tanulmányi konferenciák szervezésében betöltött szerepére való hivatkozással a tanári kar az 1953/54. tanévtől létrehozza az ökumenikai tanszékét, s erre tanárként kinevezést nyer.⁴

² A Debreceni Református Teológiai Akadémia Tanári Kari Ülésének Jegyzőkönyvei (továbbiakban: Kari Jegyzőkönyv) 1953.10.09. 114. sz.

³ Kari Jegyzőkönyv 1953.04.21. 220. sz.

⁴ Kari Jegyzőkönyv 1953.09.07. 15. sz.

Székfoglaló értekezését 1955-ben tartja az Ökumenikus kapcsolatok teológiai háttere címmel.⁵ Az akadémián végzett oktatói tevékenysége mellett jelentős közegyházi szerepvállalása miatt már a következő tanítási évben segéderőt kap Kecskés József személyében⁶ adjunktusi minőségben annak ellenére, hogy a tanszéken Bartha Tiborral egy időben és párhuzamosan végzik oktatói munkájukat. Kecskés József rövid ideig tartó kinevezését visszavonják és tanársegédi minőségben Pákozdy Miklóst nevezik ki.⁷ A tanszéken oktatott tárgyak Békefi oktatói tevékenységének ideje alatt többnyire változatlanok maradtak, s Bartha Tiborral megosztva kerültek a tanmenetbe az alábbi tárgyak: Az ökumené története és problémái; alkotmánytan; filozófiai enciklopédia; ökumenikus szeminárium; a Magyarországi Református Egyház mai élete; népünk élete; egyházunk sajtószolgálat.⁸ A vizsgált időszak egyik jelentős ökumenikus eseménye, hogy a Teológiai Akadémia díszdoktorává avatta Nikoláj metropolitát a világbéke területén végzett szolgálata miatt.⁹ Ennek előterjesztését Békefi tette meg, de a doktorrá avatáson már Bartha végezte a méltatást. Az egyértelműen kitűnik a tanári kar jegyzőkönyveiből, hogy Békefi és Bartha mind a közegyházi jelentős eseményeken, mind pedig az állami szerepvállalás területén tanárságuk ideje alatt együtt mozogtak.¹⁰ A nyári lelkésztovábbképző tanfolyamok szervezése és előadásainak koordinálása, megtartása ugyancsak kettőjükhez kötődött az 50-es években. Ez arra enged következtetni, hogy nézetazonosságuk, valamint közös kapcsolatrendszerük volt. A Berekfürdőn megtartott lelkésztovábbképző tanfolyamok létrejöttének és folyamatos működésének jelentősége vitathatatlan, s mint továbbképzési forma a maga korában méltányolandó és a Teológiai Akadémia működéséhez is köthető. Azonban tartalmi vonatkozásban a továbbképzők a résztvevők, s közöttük az emlékezők megítélése szerint javarészt nem egyszerűen teológiai továbbképzések voltak, hanem sokkal inkább átképzések. Az 1950-es évek szocialista társadalmi rendjébe való betagozódás elvi és praktikus szempontjai megismerttetése, mi több, a jelenlevő lelképásztorok agitálása, a szocialista gazdálkodási rendbe való betagozása. Nem elrejthetően azzal a szándékkal, hogy a magyar református lelkésztársadalom a szocialista propaganda részévé tehető.¹¹ Az Országos Béketanács eredményes, kimagasló békemunkájáért aranyjelvényt adományozott Békefinek.¹²

5 Kari Jegyzőkönyv 1955.05.07. 375. sz.

6 Kari Jegyzőkönyv 1954.03.12. 330. sz.

7 Kari Jegyzőkönyv 1954.12.22. 221. sz.

8 Kari Jegyzőkönyv 1953.09.25. 76. sz., 1954.09.16. 40. sz.

9 Kari Jegyzőkönyv 1953.10.07. 108. sz.

10 Kari Jegyzőkönyv 1953.12.11. 262. sz., 1954.09.16. 67. sz.

11 Szabadi István (szerk.): „Szorultságomban – tág tért adtál”. Balla Árpád református lelképásztor hagyatéka, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, 2012. A kötetben Balla Árpádnak Békefi Benőhöz írt, de el nem juttatott levelei is megtalálhatók, amelyek hűen tükrözik egy hátratélt szenvedett református lelképásztor egyházkritikáját az 1950-es években.

12 Kari Jegyzőkönyv 1956.05.14. 287. sz.

Békefi 1956 szeptemberétől hosszabb ideig tartó betegszabadságra megy, majd pedig közegyházi tisztségeiről lemond.¹³ Tanári működése ideje alatt a tanszéken az ökumenikus és egyházi életet bemutató tárgykörökhöz kapcsolódva több évben is pályatételeket írnak ki a Magyarországi Ökumenikus Bizottsággal a hallgatók számára. A pályatételek sok esetben tükrözik az akkori szocialista államrendhez fűződő kapcsolatokat. Néhány a kiírt pályatételekből: Az MRE államhoz való viszonya alakulásának teológiai indokai a két világháború között és a második világháború után; Az egyház helye és feladata a béke-világmozgalomban; Az egyházak kapcsolatai a világkeresztyénséggel a felszabadulás óta; Mi valósult meg a Magyar Népköztársaság Alkotmányának programjából 1953 júniusáig?; A Magyar Református Egyház békeszolgálat; A felszabadulás eseménye és 10. évfordulója az egyházi sajtóban.¹⁴ 1958 őszétől Szabó László Ambrus veszi át a tanszék óráinak megtartását,¹⁵ majd a tanszéken folyó teljes munkát, mivel Bartha Tibort püspökké választják, Békefi Benő pedig a Budapesti Református Teológiai Akadémia Rendszeres Tanszékén folytatja munkáját 1959 őszétől.¹⁶

Békefi Benő néhány éves debreceni tanári munkájának méltatását a röviden bemutatott életpálya alapján aligha lehet a korabeli közegyházi viszonyok nélkül értékelni. Egyértelműen az látszik, hogy magas rangú megbízatásai, esperesi, gyülekezeti lelkészi szolgálata mellett jó eszköz lehetett a sok tekintetben korlátok közé szorított egyházi életben a keskeny út, majd a szolgáló egyház teológiájának kimunkálásában. Egyszerre volt jelen az egyház mindennapos életében lelkészi szolgálata, teológiai tanársága révén. Társadalmi megbízatásai révén pedig a napi társadalmi eseményekben lehetett jelen, s amíg a diakonisszaházak feloszlására nem került sor, az egyház speciális diakóniai szolgálatának szervezésében is. Majd pedig az egyháztól megfosztott szervezeti lehetőségek idején a kor társadalmi rendjében találta meg küldetését. Kétségtelen, hogy egy változó korban, egy elváltozó és diktatórikus eszközökkel fellépő társadalmi rend idején csak a sajátosan kialakított teológiai nézetet vállalva maradhatott szolgálatban, ráadásul annyi helyen és annyi formában, ami kevés ember életlehetősége volt akkor. Oktatói munkáját megelőzően országos hírű evangelizátorként szolgált a második világháború utáni időkben, és vitathatatlanul elkötelezetten vállalt részt és alakította szolgálati ideje alatt egyházunk diakóniai munkáját. A korszakra jellemző módon az ő munkásságáról is elmondható, hogy a keskeny út és a szolgáló egyház teológiai nézeteinek képviselője része volt oktatói munkájának.

13 Kari Jegyzőkönyv 1956.02.18. 172. sz., 1956.09.24.

14 Kari Jegyzőkönyv 1953.12.03. 207. sz., 1954.12.10. 164. sz.

15 Kari Jegyzőkönyv 1958.09.11. 10. sz.

16 Kari jegyzőkönyv 1959.07.01. 16. sz.

Válogatott írásai

Jézus és Buddha, Debrecen, 1933.

Az evangélium szolgálata. Kézikönyv gyülekezeti munkások számára, Budapest, 1937.

Mi hasznod belőle? A Heidelbergi Káté 52 úrnapijának magyarázata, Nyíregyháza, 1944.

A „keskeny út” tanítása (Kísérlet Bereczky Albert Teológiájának feldolgozására), RE 7 (1955)/8, 166–173.

Az egyház békeszolgálata szeretetszolgálat, ThSz ú.f. 1 (1958)/6–7, 269–273.

Kálvin 400 éves Institutiója, RE 11 (1959)/7, 140–142.

A Heidelbergi Káté teológiai etikai jelentősége, RE 16 (1964)/3, 49–52.